

УДК 164.02:519.76

ХРАПКО Павло – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії та культурології, Національний університет водного господарства та природокористування, 11, вул. Соборна, м. Рівне, Україна, індекс 33000 (p.y.khrapko@niwm.edu.ua)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2468-1838>

КОБЕРСЬКА Тетяна – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії та культурології, Національний університет водного господарства та природокористування, 11, вул. Соборна, м. Рівне, Україна, індекс 33000 (t.a.koberska@niwm.edu.ua)

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-6920-2004>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4700.50.9>

Бібліографічний опис статті: Храпко, П., Коберська, Т. (2025) Знач-індекс у Пірса: визначення, різновиди та зв'язок з системою категорій. *Людинознавчі студії: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філософія»*, 50, 152–166, doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4700.50.9>

ЗНАК-ІНДЕКС У ПІРСА: ВИЗНАЧЕННЯ, РІЗНОВИДИ ТА ЗВ'ЯЗОК З СИСТЕМОЮ КАТЕГОРІЙ

Анотація. Метою статті є ґрунтовний аналіз «індексу» – одного з найвідоміших знаків семіотичної класифікації Чарльза Сандерса Пірса. Здійснення такої цілі передбачає розгляд головних характеристик та прикладів цього виду знаку, розкриття його особливостей через контекстуальний взаємозв'язок з іншими видами знаків та системою категорій. **Методологія.** Методологія дослідження включає в себе активне використання семіотичної методології. Окрім цього залучаються також компаративний та аналітичний методи. **Наукова новизна** роботи полягає у введенні проблематики індексу в український науковий дискурс. Доведено, що цей вид знаку варто вважати суттєвою частиною загальної філософської та семіотичної архітекτονіки Пірса. Підкреслено, що концептуальні засади осмислення цього виду знаку формуються у процесі роботи з проблематикою

алгебраїчної логіки та є наслідком вдумливого прочитання робіт середньовічних логіків. Важливою особливістю дослідження є аналіз проблеми індексу у контексті не лише загальної семіотичної класифікації, але у його співставленні з системою категорій. **Висновки.** В результаті нашого дослідження ми прийшли до наступних висновків: важливим характеристиками знаку-індексу у Пірса є його існування в межах парадигми причинно-наслідкових зв'язків, наявність розгорнутої типології та можливість скеровувати увагу того хто пізнає, до певного конкретного предмету; деталізований аналіз індексу не є можливим поза запропонованою філософом класифікацією знаків та його зв'язками з системою категорій (Первинність, Вторинність та Третинність); суттєвою характеристикою як індексу так і всього філософського проекту Пірса є його незавершеність та постійна відкритість до нових потенційних змін. Подальше дослідження проблеми індексу може розгортатися як шляхом аналізу основних тенденцій його вивчення в існуючій дослідницькій літературі, так і пошуком можливих варіантів його практичного застосування.

Ключові слова: Пірс, індекс, семіотика, знак, класифікація знаків, категорії

KHRAPKO Pavlo – Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor at the Department of Philosophy and Cultural Studies, National University of Water and Environmental Engineering, 11, Soborna Str., Rivne, Ukraine, postal code 33000 (p.y.khrapko@nuwm.edu.ua)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2468-1838>

KOBERSKA Tetiana – Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor at the Department of Philosophy and Cultural Studies, National University of Water and Environmental Engineering, 11, Soborna Str., Rivne, Ukraine, postal code 33000 (t.a.koberska@nuwm.edu.ua)

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-6920-2004>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4700.50.9>

To cite this article: Khrapko, P., Koberska, T. (2025) Znak-indeks u Pirsra: vyznachenya, riznovydu, ta zvyazok z systemoyu katyegoryi [Peirce's indexical sign: definition, varieties and connection with the system of categories.] *Liudynoznavchi studii: zbirnyk naukovykh prats Drohobytskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriiia "Filosofiiia"* – Human Studies. Series of "Philosophy": a collection

of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 50, 152–166, doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4700.50.9>

PIERCE'S INDEXICAL SIGN: DEFINITION, VARIETIES AND CONNECTION WITH THE SYSTEM OF CATEGORIES

Summary. *The purpose of the article is a thorough analysis of the “index” – one of the most famous signs of Charles Sanders Peirce’s semiotic classification. The implementation of this goal involves considering the main characteristics and examples of this type of sign, revealing its features through contextual interrelationships with other types of signs and the system of categories. **Methodology.** The research methodology includes the active use of semiotic methodology. In addition, comparative and analytical methods are also involved. **The scientific novelty** of the work lies in the introduction of the index problem into the Ukrainian scientific discourse. It is proved that this type of sign should be considered an essential part of Peirce’s general philosophical and semiotic architectonics. It is emphasized that the conceptual principles of understanding this type of sign are formed in the process of working with the problems of algebraic logic and are the result of a thoughtful reading of the works of medieval logicians. An important feature of the study is the analysis of the index problem in the context of not only a general semiotic classification, but also in its comparison with the system of categories. **Conclusions.** As a result of our research, we came to the following conclusions: important characteristics of the indexical sign in Peirce are its existence within the paradigm of causal relationships, the presence of a detailed typology and the ability to direct the attention of the one who knows to a certain specific subject; a detailed analysis of the index is not possible outside the philosopher’s proposed classification of signs and its connections with the system of categories (Primary, Secondary and Tertiary); an essential characteristic of both the index and Peirce’s entire philosophical project is its incompleteness and constant openness to new potential changes. Further research into the index problem can be carried out both by analyzing the main trends in its study in the existing research literature and by searching for possible options for its practical application.*

***Key words:** Piers, index, semiotics, sign, classification of signs, categories*

Постановка проблеми. Історично склалося так, що з поміж всіх видів знаків запропонованої класифікації Чарльза Сандерса Пірса індекс тривалий час був найменш затребуваним. Спричинено це могло бути декількома факторами: певною складністю у виокремленні чистих знаків-індексів (Burks, 1949: р. 680); хибним ототожненням семіотичних та каузальних відношень (Burks, 1949: р. 679); частковою невідповідністю прикладів-індексів його головним ознакам (Atkin, 2005: р. 168); значною розмаїтістю та неоднорідністю прикладів позначених терміном «індекс», що ускладнило їхню логічну узгодженість (Goudge, 1965: р. 53).

Проте, починаючи з кінця 70-х років XX ст. ситуація починає змінюватися. Саме в цей час починають з'являтися практичні дослідження в яких індекс починає активно використовуватися у якості нового методологічного інструменту. В першу чергу це роботи з семіотики фотографії (Krauss, 1978), (Sekula, 1983), та сучасного мистецтва (Krauss, 1977), (Krauss, 1977).

Своєрідне продовження практичного використання індекс також отримав в межах проєктів одного з найвідоміших дослідників візуальних концептів та когнітивної семіотики Горана Сонессона (Sonesson, 1989), (Sonesson, 1996).

Подальше розширення поля використання цього виду знаку призвело до того, що індекс почав активно використовуватися навіть в межах теорії архітектури (Bordeleau, 2008), навчальних практиках (Campbell, 2016) та біології (Faltýnek, 2021).

Безумовно, що такий інтерес до цього виду знаку, і особливо, його інтенсивне практичне застосування вимагає відповідної теорії індексу. Очевидно, що перші начерки такої теорії слід шукати саме в роботах Пірса, який увів його у свою класифікацію знаків.

Мета роботи. В даній роботі поставлено декілька завдань. В пергу чергу це визначення головних характеристик та різновидів цього виду знаку. Іншим важливим завданням є розгляд індексу у контексті загальної семіотичної класифікації та системі філософських категорій Пірса.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В україномовному філософському просторі на сьогодні вже існує певна кількість досліджень філософії Пірса. В першу чергу це роботи Тараса Маменко в яких автор аналізує або основні категорії американського філософа, (Маменко, 2020) або критичний перегляд Пірсом головних засад картезіанської філософії (Маменко, 2023). Маємо також глибоке дослідження співвідношення апріорних категорій досвіду І. Канта з пірсівською семіотикою (Ситько, 2012) та спробу використати знакову систему філософа у дослідженні не-фігуративного мистецтва (Астапова-Вязьміна, 2011). Варто також виокремити аналіз концепту знаку та класифікації знаків (Шепетяк, 2014). Безумовно не можна не згадати і ґрунтового дослідження Михайла Мінакова (Мінаков, 2007), в якому аналізуються тісні взаємозв'язки між семіотикою та розумінням досвіду у американського філософа.

Основний матеріал. Потрібно відмітити, що згадка про індекс зустрічається вже у роботі «Стосовно нового списку категорій» (1867) – одному з перших відомих філософських текстів Пірса (EP I, 1992: p. 7).

Проте справжнє усвідомлення важливості індексу, як для семіотичного проекту так і свого варіанту категорій, приходить дещо пізніше (1872-1890 рр.). Займаючись, разом з одним зі своїх студентів (О. Мітчеллом), проблемами алгебраїчної логіки Пірс починає розуміти важливість та потрібність індексу не лише для системи нотації, але й і в більш ширшому контексті. На відміну від дескрипції, опираючись на яку ми не спроможні продемонструвати відмінність між актуальним та вигаданим, саме індекс «прив'язує» цей опис до реальності через вказівку на дійсну часово-просторову ситуацію (EP I, 1992: p. 227).

З іншого боку, формуванню розуміння важливості індексу приводить Пірса і критичне прочитання трактатів середньовічних логіків, і в першу чергу Дунса Скота. Як відомо останній, в межах суперечки про універсалії, вводить поняття «цього-гості» (haecceitas), задля пояснення існування сутності окремого та індивідуального. Все це дозволяє Пірсу краще опрацювати як знак-індекс так і категорію Вторинності (Secondness) (Houser, 1992: p. xxvii)

Розгорнуте визначення що таке індекс філософ подає в роботах в яких фокусується на логічній проблематиці, наприклад «Speculative Grammar» (CP 2). Окрім цього, постійне доповнення та доопрацювання цієї теми відбувається і в низці інших робіт.

Оглядаючи другу трихотомію знаків Пірс вказує індекс як один з трьох (поряд з іконічним знаком та символом) різновидів знаку. Згідно з визначенням «Індекс це знак, що відсилає до свого об'єкту в силу того, що останній його спричиняє» (CP 2. 248).

Таким чином, фізичний зв'язок існуючий між репрезентативом (representamen) та об'єктом знаку-індексу вже є як одна з його головних рис та характеристик. Як правило цей зв'язок дійсно має причинно-наслідковий, каузальний характер (CP 1. 372), (CP 2. 248), (CP 2. 229). Прикладами, що найкраще ілюструють цю ознаку будуть: дим від вогню, флюгер, що показує напрям вітру, сліди на піску, відбитки пальців.

Другою суттєвою характеристикою індексу є те, що він володіє здатністю спрямовувати увагу сприймаючого до свого об'єкту. Це скеровування уваги має примусовий характер. Такого роду своєрідне вторгнення в психіку та нервову систему реципієнта знаку відбувається для того щоб він звернув свою увагу на його об'єкт (CP 3. 434), (CP. 2. 256), (CP 2. 287), (CP 3. 419), (CP 4. 447).

Важливою ознакою індексу є те, що він володіє своїми характеристиками навіть за відсутності інтерпретації, або ж інтерпретатора (CP 4. 447), (CP 5.73). Іншими словами, індекс буде існувати навіть тоді коли його ніхто не сприймає. В якості прикладів можуть виступити або, вже згадуваний дим як знак вогню, або отвір, що з'явився в результаті пострілу. Причинно-наслідковий зв'язок між компонентами цих знаків буде існувати не зважаючи на те, чи сприймає їх хтось чи ні.

Якщо об'єктом знаку-символу виступає щось загальне, то індекс завжди спрямований до індивідуального та одиничного (CP 1. 369), (CP 2. 283), (CP 2. 305). Слід, чи відбиток буде завжди відсилати то певної особи, фотографія виокремлює з просторово-часового континууму певне конкретне місце або людину. Своєрідним випадком одиничного є також певна окрема множина якихось окремих елементів. В такому випадку індекс буде позначати не ці окремі елементи, а саме цю конкретну множину.

До прикладу, фото якогось окремого бібліотечного зібрання буде позначати саме його а не кожну окрему книгу.

Індекс не є дескриптивним знаком. Він нічого не описує, не характеризує та не стверджує. Особливість індексу в тому, що він вказує або ж демонструє. (CP 1. 369), (CP 2. 291), (CP 3. 361), (CP 4. 56), (CP 8. 41). Найбільш ефективним прикладом в цьому випадку буде палець, що вказує в певному напрямку, або ж на певний об'єкт. В якості ще одного прикладу можна навести стрілку флюгера, яка вказує напрям вітру.

Останньою ознакою є те, що у індекс позбавлений схожості зі своїм об'єктом (що відрізняє його від іконічного знаку) і те, що відношення між об'єктом та репрезентаменом не регулюються правилами або ж конвенціями (як у випадку зі знаками-символами) (CP 2. 305), (CP 2. 306).

Основними прикладами знаків-індексів, що зустрічаються в текстах Пірса окрім зазначених вище, є: сонячний годинник, Полярна зірка, спиртометр, мірило, хода моряка, стукіт у двері, удар грому, викрик «Привіт!», зовнішній вигляд та тон промовця, вказівні займенники («Цей», «Той», «Ті»), присвійні займенники («Його», «Її», «Їхні»), особисті займенники («Він», «Вона», «Вони»), суб'єктні терміни пропозиції, власні імена у момент їхнього першого вживання, літери «А», «В», «С» в математичній формулі чи геометричній діаграмі, набір певних інструкцій і т. д. (Goudge, 1965: p. 53). Безперечно цей список далеко не повний і може бути продовжений.

Тепер спробуємо розглянути індекс у контексті взаємозв'язків з іншими видами знаків і особливо в межах запропонованої Пірсом системи категорій. Такий аналіз має на меті не тільки поглибити наше розуміння індексу, але й продемонструвати його вкоріненість у систему категорій та всього філософського проекту американського філософа.

Відомо, що порівняно з Ф. де Сосюром, Пірс створив досить розгалужену класифікацію знаків. У своєму найрозвинутішому варіанті вона включає 66 різновидів знаку, але при цьому не вважалася завершеною і постійно розширювалася та доповнювалася. Проте в межах нашого дослідження ми цілком можемо зупинитися на варіанті знакової класифікації, який складається з трьох трихотомій, які, в свою чергу,

також мають тричленний поділ. Такого роду тріадний принцип тісно пов'язаний з проблемою категорій про які більш детально буде сказано нижче. Задля зручності нашу класифікацію ми представимо у вигляді таблиці 1.

Таблиця 1

Трихотомічна класифікація знаків Ч. С. Пірса

Трихотомія Категорія	I знак як репрезентамен	II знак по відношенні до об'єкта	III знак по відношенні до інтер- претанти
Firstness (можливість)	Qualisign Якісний знак	Iconic sign Іконічний знак	Term Термін
Secondness (існування)	Sinsign Одиничний знак	Index Знак-індекс	Priposition Судження
Thirdness (закон)	Legisign Загальний знак	Symbol Знак-символ	Argument Умовивід

Тепер, опираючись на нашу таблицю, ми можемо провести два варіанти порівняння, які умовно позначимо як «вертикальний» та «горизонтальний». В межах першого порівняємо індекс з іншими знаками другої трихотомії – іконічним та символом. А в горизонтальному, наше співставлення буде розгортатися в межах категорії Вторинності (Secondness). Таким чином, якщо вертикальне порівняння ґрунтується на основі принципу відмінності, то горизонтальне – схожості та доповнюваності.

Основою поділу знаків в другій трихотомії слугує відношення до об'єктів, які вони позначають. Трьома різновидами знаків тут є: іконічний знак, індекс та символ. На відміну від першого, в якому зв'язок між репрезентаменом (означаючим) та об'єктом базується на принципі схожості, у другому цей зв'язок існує при посередництві певної конвенційності

Потрібно також пам'ятати про те, що всі знаки другої трихотомії знаходяться один з одним у різних варіантах взаємозв'язку, який базується на принципі доповнення. В якості прикладу тут може виступити фотографія, яка з одного боку є схожою зі своїм об'єктом, а з іншого підтверджує його існування та перебуває з ним у каузальних відношеннях і таким чином поєднує

іконічність та індексальність. Інший приклад, помічені Робінзоном Крузо сліди на піску, що поєднують в собі індексальність та символічність (щоб зрозуміти сліди ми повинні знати хоча б елементарні правила їхнього прочитання, тобто володіти певним конвенційним кодом). Як ми побачимо далі, для побудови ефективної теорії індексу це є дуже важлива якість та характеристика.

Розгляд другої трихотомії дає нам можливість переходу до горизонтального аналізу – до співставлення індексу з одиничним знаком, судженням а також з варіантами знаків представленими в межах таблиці.

Для початку порівнюємо індекс зі всіма варіантами знаків представлених в межах першої трихотомії. Очевидно, можна сказати, що кожен індекс є одиничним знаком (Sinsign). Такий висновок можна зробити навіть ґрунтуючись на прикладах індексів, і його головних ознаках. Одиничність індексу зумовлена і його детермінізмом і певною часово-просторовою обмеженістю і його прив'язаністю до певної ситуації. Інше питання чи кожен одиничний знак це індекс?

На відміну від якісного знаку (Qualisign), який є не стільки знаком скільки його можливістю (кожна якість для своєї актуалізації повинна бути певною мірою реалізованою) одиничний знак і є здійсненням цієї можливості.

Проте без одиничного знаку не є можливим і загальний знак (Legisign), який, по суті, постає як узагальнення одиничних фактів.

Поглянувши на праву частину таблиці ми бачимо, що формою мислення вираження індексу є судження (Proposition). Забажавши зафіксувати певний окремий випадок індексального знаку ми повинні зробити це у формі судження. Наприклад: «Слід на піску належить П'ятниці», «Флюгер вказує на північ», «На цьому фото зображено Петра». Тобто ми трансформуємо візуальні за своєю природою індекси у вербальну форму.

З іншого боку, будь-яке судження складається з термінів (суб'єкт, зв'язка, предикат). Очевидно, що в даному контексті індекс виступає у статусі суб'єкта або, згідно з таблицею, терміна (Term).

Подальша логіка пірсівської таблиці веде нас до висновку про те, що наступною формою прояву та втілення індексу має стати

умовивід (Argument). Тобто, логічний зв'язок термінів (суб'єкту та предикату) дає нам судження, а формою та законом їхнього зв'язку виступає умовивід.

Однак ми маємо ще одну важливу складову нашої таблиці – крайня ліва колонка в якій зафіксовані основні категорії філософії Пірса у їхньому зв'язку з трьома трихотоміями: Первинність (Firstness), Вторинність (Secondness) та Третинність (Thirdness).

Як зауважує один з дослідників філософії Пірса Натан Гаузер ці категорії мають як онтологічний так і епістемологічний виміри (Houser, 1992: р. xxvii).

Первинність це те, що існує відокремлено та саме по собі. Проте до певної міри це ще не стільки існування скільки його можливість. Це існування позитивно якісної можливості. На гносеологічному рівні це «монадичний елемент досвіду зазвичай ідентифікований з відчуттям» (Houser, 1992: р. xxxi).

На противагу Первинності Вторинність це певний реальний факт, що має місце в межах певних просторово-часових координат. Це факт в межах якого встановлюються певні взаємовідносини двох складових елементів, що можуть відбуватися у різноманітних формах (примус, відношення, реакція, причина та наслідок, залежність). Гносеологічно Вторинність ми переживаємо у формі певної дії, або реакції.

Що ж до Третинності, то вона проявляється у формі закону, який зумовлює та керує фактами у майбутньому. Крім того важливість цієї категорії зумовлена її місцем по відношенні до перших двох. Третинність це своєрідний проміжний елемент який їх узгоджує між собою. На противагу першим категоріям, що мають більш чуттєву природу Третинність це більше до сфери мислення. Це реальний перехід до території знаку, який згідно з Пірсом є складовою з трьох елементів – репрезентамена, об'єкта та інтерпретанти.

Проте очевидно, що Вторинність та індекс, за рахунок свого проміжного положення також виступають у ролі певного медіатора. З одного боку тут маємо Первинність, яка більше скидається на чисту можливість та потенцію. Очевидно, що пізнання цієї чистою якості (напр. відчуття червоного, або певної форми) є можливим, або у межах певного специфічного феноменологічного досвіду, або у потенції. Реально кожна якість

завжди є втіленою у конкретному об'єкті. А це вже перехід до Вторинності.

З іншого боку, Третинність або сфера загального та необхідного також не є можливою без Вторинності яка підтверджує та оприявнює її. Можна сказати, що Вторинність, а з нею і індекс, перебуває з іншими категоріями та знаками та знаками в тісних логічних та сутнісних і буттєвих взаємозв'язках зумовленості та перетину.

Висновки. Все вищесказане дозволяє зробити висновок про те, що проблема індексу не була для Пірса якоюсь вторинною чи несуттєвою. На формування цього концепту майже одночасно вплинули як дослідження з проблем алгебраїчної логіки, так і критичне та вдумливе прочитання трактатів з середньовічної логіки. В результаті був сформований концепт, який став важливим компонентом пірсівської класифікації знаків і суттєвим елементом демонстрації та емпіричної підтримки такої категорії як Вторинність.

Очевидно, що для Пірса індекс був складним знаком, важливими характеристиками якого є: причинно-наслідковий зв'язок його корелятивів, наявність різноманітних видових варіацій та можливість спрямовувати увагу, того хто здійснює пізнавальну діяльність, до певного конкретного предмету у певний конкретний час.

Варто також відзначити тісний зв'язок індексу з іншими видами знаків, його вкоріненість у семіотичну класифікацію. Вказана ознака ще раз доводить одну з головних семіотичних констант філософа про те, що потенційно ідеальним знаком може бути лише той у якому всі три види знаків (іконічний знак, індекс та символ) поєднано в єдине ціле.

Важливою особливістю концепту індексу, як в принципі і усієї філософії Пірса, є його незавершеність та відкритість. Робота над ним ніколи не зводилася та не завершувалася на простому встановленні його суттєвих ознак. Проводилися постійні спроби подальшого співставлення індексу, як з іншими знаками другої трихотомії, так і з видами знаків першої та третьої.

Можливими подальшими варіантами вивчення індексу можуть бути як аналіз основних тенденцій його вивчення та тлумачення у існуючій дослідницькій літературі, так і аналіз можливих варіантів його практичного застосування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Atkin, A. Pierce on the Index and Indexical Reference. *Transactions of Charles S. Pierce Society*, 2005. Vol. XLI, No. 1: P. 161-188.
2. Bordeleau, A. An Indexical Approach to Architecture. *Architecture and Phenomenology, Footprint*. 2008. Autumn, P. 79-96.
3. Burks, A. Icon, Index, Symbol. *Philosophical and Phenomenological Research*, 1949. Vol. IX: P. 673-689.
4. Campbell, C. Indexical Ways of Knowing: An Inquiry into the Indexical Sign and How to Educate for Novelty. *Philosophical Inquiry in Education*, 2016. Volume 24. No. 1, P. 15-36.
5. Collected Papers. Volumes 1-6. Charles Hartshorne and Paul Weiss (eds.). Cambridge, MA: Harvard University Press. 1931-1936.
6. Collected Papers. Volumes 7 & 8. Arthur Burks (ed.). Cambridge, MA: Harvard University Press. 1958.
7. Faltýnek, D., Lacková, L. In the Case of Protosemiosis: Indexicality vs. Iconicity of Proteins. *Biosemiotics*. 2021. 14 P. 209-226.
8. Goudge, T. Pierce's Index. *Transactions of Charles S. Pierce Society*, 1965. Vol. 1, No. 2: P. 52-70.
9. Greenlee, D. Pierce's concept of sign. Mouton, The Hague & Paris. 1973. P. 148.
10. Houser, N. Introduction. In *The Essential Pierce. Vol. I. The Pierce Edition Project* (eds.). Bloomington, IN: Indiana University Press. 1992. P. xix-xli.
11. Krauss, R. Notes on the Index: Part 1, In the Originality of the Avant-garde and Other Modernist Myths. Cambridge: MIT Press, 1977. P. 196-209. (a)
12. Krauss, R. Notes on the Index: Part 2, In the Originality of the Avant-garde and Other Modernist Myths. Cambridge: MIT Press, 1977. P. 210-219. (b)
13. Krauss, R. Tracing Nadar. *October*, 1978. Vol. 5, Photography. P. 29-47.
14. Liszka, J. A General Introduction to the Semeiotic of Charles S. Pierce. Bloomington, IN: Indiana University Press. 1996. P. 151.
15. Savan, D. An Introduction to C.S. Pierce's Full System of Semeiotic. Toronto: Toronto Semiotic Circle. 1988. P. 453.
16. Sekula, A. Photography Between Labour and Capital. In Benjamin H. D. Buchloh and Robert Wilkie, eds., *Mining Photographs and Other Pictures 1948-1968: Photographs by Leslie Shedden*. Halifax: Press of Nova Scotia College of Art and Design, 1983. P. 193-268.
17. Short, T. L. Peirce's Theory of Signs. Cambridge: Cambridge University Press. 2007. P. 394.
18. Sonesson, G. Pictorial concepts. Inquiries into the semiotic heritage and its relevance for the analysis of the visual world. Lund: Aris / Lund University Press. 1989. P. 369.
19. Sonesson, G. Indexicality as Perceptual Mediation. *Papers from the third bi-annual meeting of the Swedish Society for Semiotic Studies*

edited by Christiane Pankow, Gothenburg University. 1996. SSKKII Report 9604, P. 127-143

20. The Essential Pierce. Vol. 1. The Pierce Edition Project (eds.). Bloomington, IN: Indiana University Press. 1992. P. 399.

21. The Essential Pierce. Vol. 2. The Pierce Edition Project (eds.). Bloomington, IN: Indiana University Press. 1998. P. 584.

22. Астапова-Вязьміна О. Знакова система Ч. С. Пірса та не-фігуративне мистецтво. 2011. URL: <http://eprints.edu.edu.ua/350/1/N210p025-029.pdf> (дата звернення 12.03.2025).

23. Маменко, Т. Семіотичні категорії Пірса. *Мультиверсум. Філософський альманах*. 2020. Випуск 2(172). Том 1. С. 123-141.

24. Маменко, Т. Критика Ч. Пірсом настанов картезіанської філософії. *Філософська думка*. 2023. №1. С. 176-192.

25. Мінаков, М. Історія поняття досвіду. – Київ: Парапан. 2007. 380 с.

26. Ситько, Ю. Априорні форми досвіду як складові знаку: пірсова семіотика через призму кантової онтики. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*. 2012. Серія 8. Філологічні науки (мовознавство). Випуск 4. С. 169-175.

27. Шепетяк, О. Класифікація знаків у семіотиці Чарльза Пірса. *Університетська кафедра*. 2014. № 3, С. 129-136.

REFERENCES

1. Atkin, Albert. (2005). Pierce on the Index and Indexical Reference. *Transactions of Charles S. Pierce Society*, Vol. XLI, No. 1: 161-188.

2. Bordeleau, Anne. (2008). An Indexical Approach to Architecture. *Architecture and Phenomenology, Footprint*. Autumn 2008, pp. 79-96.

3. Burks, Arthur. (1949). Icon, Index, Symbol. *Philosophical and Phenomenological Research*, Vol. IX: 673-689.

4. Campbell, Cary. (2016). Indexical Ways of Knowing: An Inquiry Into the Indexical Sign and How to Educate for Novelty. *Philosophical Inquiry in Education*, Volume 24 (2016), No. 1, pp. 15-36.

5. *Collected Papers. Volumes 1-6*. (1931-1936). Charles Hartshorne and Paul Weiss (eds.). (Cambridge, MA: Harvard University Press).

6. *Collected Papers. Volumes 7 & 8*. (1958). Arthur Burks (ed.). (Cambridge, MA: Harvard University Press).

7. Faltýnek, Dan., Lacková, Ludmila. (2021). In the Case of Protosemiosis: Indexicality vs. Iconicity of Proteins. *Biosemiotics*. 14:209-226.

8. Goudge, Thomas A. (1965). Pierce's Index. *Transactions of Charles S. Pierce Society*, Vol. 1, No. 2: 52-70.

9. Greenlee, Douglas. (1973). *Pierce's concept of sign*. Mouton, The Hague & Paris.

10. Houser, Nathan. (1992). Introduction. In *The Essential Pierce. Vol. 1*. The Pierce Edition Project (eds.). (Bloomington, IN: Indiana University Press). xix-xli.

11. Krauss, Rosalind. (1977). Notes on the Index: Part 1, In *The Originality of the Avant-garde and Other Modernist Myths*. Cambridge: MIT Press, 196-209. (a)
12. Krauss, Rosalind. (1977). Notes on the Index: Part 2, In *The Originality of the Avant-garde and Other Modernist Myths*. Cambridge: MIT Press, 210-219. (b)
13. Krauss, Rosalind. (1978). Tracing Nadar. *October*, Vol. 5, Photography. 29-47.
14. Liszka, James J. (1996). *A General Introduction to the Semeiotic of Charles S. Pierce*. Bloomington, IN: Indiana University Press.
15. Savan, David. (1988). *An Introduction to C.S. Pierce's Full System of Semeiotic*. Toronto: Toronto Semiotic Circle.
16. Sekula, Alan. (1983). Photography Between Labour and Capital. In Benjamin H. D. Buchloh and Robert Wilkie, eds., *Mining Photographs and Other Pictures 1948-1968*: Photographs by Leslie Shedden. Halifax: Press of Nova Scotia College of Art and Design, 193-268.
17. Short, T.L. (2007). *Peirce's Theory of Signs*. Cambridge: Cambridge University Press.
18. Sonesson, Goran. (1989). *Pictorial concepts. Inquiries into the semiotic heritage and its relevance for the analysis of the visual world*. Lund: Aris / Lund University Press
19. Sonesson, Goran. (1996). Indexicality as Perceptual Mediation. *Papers from the third bi-annual meeting of the Swedish Society for Semiotic Studies* edited by Christiane Pankow, Gothenburg University. SSKKII Report 9604, 127-143
20. *The Essential Pierce. Vol. 1.* (1992). The Pierce Edition Project (eds.). (Bloomington, IN: Indiana University Press).
21. *The Essential Pierce. Vol. 2.* (1998). The Pierce Edition Project (eds.). (Bloomington, IN: Indiana University Press).
22. Astapova-Vyazmina, O. (2011). Znakova systema Ch. S. Pirs'a ta ne-fihuratyvne mystetstvo. [C. S. Peirce's sign system and non-figurative art.] URL: <http://eprints.cdu.edu.ua/350/1/N210p025-029.pdf> (дата звернення 12.03.2025). [In Ukrainian].
23. Mamenko, T. (2020). Semiotychni katehorii Pirs'a. [Peirce's semiotic categories]. *Multyversum. Filosofskiyi almanakh*. Vypusk 2(172). Tom 1.123-141. [In Ukrainian].
24. Mamenko, T. (2023). Krytyka Ch. Pirsom nstanov kartezianskoj filosofii. [Criticism of the Guidelines of Cartesian Philosophy by Ch. Pierce.] *Filosofska dumka*, 1, 176-192. [In Ukrainian].
25. Minakov, M. (2007). Istorii'a poniattia dosvidu [History of the concept of experience]. [In Ukrainian] Kyiv: Parapan, 380. [In Ukrainian].
26. Sitko, Yu. (2012). Apriorni formy dosvidu yak skladovi znaku: pirsova semiotyka cherez pryzmu kantovoi ontyky. [A priori forms of experience as

components of a sign: Peirce's semiotics through the prism of Kantian ontics]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M.P. Drahomanova*. Seriiia 8. Filolohichni nauky (movoznavstvo). Vypusk 4. 169-175. [In Ukrainian].

27. Shepetyak, O. (2014). Klasyfikatsiia znakiv u semiotytsi Charlza Pirs. [Classification of signs in the semiotics of Charles Peirce.]. *Universytetska kafedra*. Vypusk 3, 129-136. [In Ukrainian].